

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sifre Kodesh

‘im targumim u-ve’urim mi-meḥabrim shonim

Sefer Devarim

Landau, Moses I. Landau, Moses I.

Prag, 594 [1833 oder 1834]

זי דיטפּש

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-8969

תרגום אשכנזי

ש פ ט י ם ט ז י ז

מִזְבַּח יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר
תַּעֲשֶׂה לָּךְ: (כג) וְלֹא תִקֵּים
לָּךְ מִצִּבָּה אֲשֶׁר שָׁנָא יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ: ם יז (ה) לֹא
תִזְבַּח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ שׂוֹר וְשֵׂה
אֲשֶׁר יִהְיֶה בּוֹ מִוּם כָּל דָּבָר
רַע כִּי תֹעֲבַת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ

ריכטען ווירסט, קיינען האין, איברהויפט קיינן בוים פלאנען צען. (כג) דוא זאלסט דיר אויך קיינע שטאנדוויילע ער-ריכטען, דיא דעם עוויגען דיין-נעם גאטטע פֿערהאסט איזט.

יז (ה) דוא זאלסט דעם עוויגען דינעם גאטטע צו עהרען, קיינען אָכסען אָדער לאַם שלאַכטען, דאָז איינען לייבעס־פֿעהלער, אירגענד עט-

וואס בעזעם אן זיך האט; דען דיעזעס איזט דעם עוויגען דינעם גאטטע איין גרויל-ווען

תרגום אונקלוס

ר ש י

אילן בסמר מדבחה דיי אלהיך די תעביד
לך: (כג) ולא תקים לך קמא די רחק יי
אלהיך:

לנוטע אילן ולבונה בית בהר הבית: (כג) ולא תקים לך מצבה. מצבת אבן אחת להקריב עליה אפילו לשמים: אשר שאל. מצבת אבנים ומצבת אדמה לזה לעשות זאת זו שאל כי חק היתה לבנעניים ואע"פ שהיה זה הובנה לו בימי האבות עכשיו שאלה מאחר שעשוהו אלו חק לע"א:

טז (ה) לא תבוס קדם יי אלהיך תור ואומר
די יהי ביה מוקא כל מדעם ביש
ארי מרחק קדם יי אלהיך הוא: (ב) ארי

יז (א) לא תזבח כל דבר רע. אזכרה למסגל בקדשים על ידי דבור רע.

ישחכח

ועוד

ב א ו ר

הנבחר לעבודת האל: (כג) ולא תקים לך מצבה, לעבודה זרה, והעד אשר שאל, רק מצבה שלא לשם עבודה זרה איננה אסורה והעד הנאמן בפרשת וישלח יעקב, שנאמר ויבט יעקב מצבה וגו' מצבת אבן (בראשית ל"ה י"ג), (הראש"ע). ורש"י כתב אשר שאל, מצבת אבנים ומצבת אדמה לזה לעשות זאת זו (מצבת אבן אחת) שאל כי חק היתה לבנעניים, ואף על פי שהיתה אהובה לו בימי האבות עכשיו שאלה מאחר שעשוהו אלו חק לע"א, וכך כתב הרמב"ם ז"ל שהיה לנו מעשות מצבה יתחברו אליה ויבכדוהו אפילו הושמה לעבודת האל ית', כי כן היו עושין הבונים מצבה ומשימין עליה ע"א (מצבה י"א). ויתורן בזה מה שהקשה הרמב"ן ז"ל, מדוע לא נאסר המזבח, והלא אף במזבחות החזיקו הבנעניים? שאין הדברים דומין זה לזה, לפי שבמזבח אשר עליו היו מקריבים ומקטירים, אין המעשה מתועב, כי אם הכוונה לשם ע"א, ואם יכוון לשמים, יהיה גם המעשה נראה, אבל על המצבה הקימו דיוקנא עזמה של ע"א, כי זהו לבד תכלית בנין המצבה שלהם, ואם כן המעשה בעלמו שגוף ונתעב:

יז (א) כל דבר רע, פירוש מוס. (הראש"ע): כי תועבת, דבר מתועב הוא להקריב לפני השם

ה מ ע מ ר

מושב לב"ד של כ"ג, והנה טעם האסור בנוטיעת עץ סמוך למקדש הוא מנהג ע"ז, ולכן הזכיר גם ולא תקים לך מצבה שנאסרה גם לעבודת ה' ולא כדעת הראש"ע שהכוונה אך לע"ז מפני שהיתה חק לבנעניים.

יז (א) לא תזבח, אזרי שונה על איכות המזבח שלא יהי' אבן אחת (מצבה) ואמר עליו אשר שאל

הוא: **ס** (3) **כִּי-**
יִמְצֵא בְקִרְבֶּךָ בְּאֶחָד שְׁעָרֶיךָ
אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ אִישׁ
אוֹ-אִשָּׁה אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֶת-הַרְעָ
בְּעֵינֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְעֵבֵר בְּרִיתוֹ:
(ג) וַיִּלֶּךְ וַיַּעֲבֹד אֱלֹהִים אֲחֵרִים
וַיִּשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וּלְשֵׁמֶשׁ אוֹ לְיָרֵחַ
אוֹ לְכָל-צְבָא הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר לֹא-

(3) ווען אין דען טהארען איר-
 גענד איינער דיינער שטערטע,
 דיא דער עוויגע דיין גאטט
 דיר איינגעבען ווירד, זיך אין
 מאן אדער איינע פרויא פאנ-
 דע דער דאז טהארטע, וואס
 אין דען אויגען דעם עוויגען
 דיינעם גאטטעם מיספעללט,
 ער איברטראטע נעהמליך זיין
 געזעטץ, (ג) גינגע הין אונד
 דיענטע אונדערן געטטערן אונד
 בעטהעטע זיא אן, זאננע,
 מאנד אדער זאנסט איין גע-
 שטרן אס היממעל, וועל-

צויהי

כעם

ר ש י

תרגום אונקלוס

ועוד נדרשו בו שאר דרשו' בשחיטת קדשי':
 (ב) לעבדו בריתו. אשר כרת אתכם שלא
 לעבוד אלילים: (ג) אשר לא נויתי. לעבד':
 נכון

ישתבח ביקך בחדא מן קרוך די יי אלהך
 יהיב לך גבר או אתתא די יעביד ית רביש
 קדם יי אלהך למעבר על קימיה: (ג) ואזל

ופלח למעות עמוזיא וסגיד להון ולשמשא או לסיהרא או לכל חילי שמיא די לא
 פקדיח

ב א ו ר

הסם בהמה בעלת מוס, כי יורה על מניעת הכבוד והיכרה, והוא סימן כילות.
 (ב) אשר יעשה, בלשון זכר כי איש הוא עיקר נוסף המאמר: (ג) אלהים אחרים, סמילים
 מעשה בני אדם: ולשמש או לירח וגומר, שהם מעשה אלהים (ראב"ע): אשר לא צויתי,
 מלת

ה ט ע מ ר

שוא, הזכיר גם הקרבן שהוא תועבת ה' והוא אשר יהיה בו מוס רע, ולפי הפשוט
 ידבר עם הבעלים שלא יקדישו בעל מוס כי פעמים יהי' בו מוס שלא ירגישו בו הבהנים,
 שכבר אמרו בספרי במוס עובר הכתוב מדבר, ולזה נקל הוא כי יעלם מעיני הנהן כי לכהני'
 עלמם לא יבוא שום אזכרה בספר הזה כאשר אמרנו. ועל מלות משוח מלחמה בל בספר
 הזה ואשר לא הזכרה בספרים הקודמים נדבר אי"ה במקומו. (ב) כי ימצא, הנה עונש עע"ז
 לא נתפרש עדיין, כי ממה שאמר זבח לאלקים יחרם (שמות כ"ב י"ט), לא נדע שדינו במיתה
 אם לא נלמד מכאן (ועיין ברש"י שם), וגם הרמב"ן כתב על הפסוק החבר שיתכן שהכתוב
 נוכל גם הזבח גם הזבח, וא"כ היינו נוכל לפרש מלת יחרם גם על הזבח לבדו לולא שיתבאר
 סה. ויראה לי הטעם שלא באה המלה בזה סיני, לפי שבמעשה עגל כמעט הכל סר יחדיו
 לחלו וימירו כבוד עליון בתבנית שור, וא"כ בולס נתחייבו בלייה, והוא רחום יכפר עון לא
 השחית, ולזה לא רצה לפרש להם עונש עע"ז, שא"כ הי' מן החיוב שהב"ד ימית כל המשתחוה
 לעגל מסכה, ואם גם לא היתה להם התראה הלא גם למקלל ולמקושש לא היתה התראה
 מספקת (כי במקלל לא היו יודעים אם דינו במיתה כלל, ובמקושש לא היו יודעים באיזהו
 מיתה נידון כמ"ש רש"י ויקרא כ"ד י"ג), ואף אם נאמר שהיה זה אך הוראת שעה בכל זאת
 הו'

כעס איד פֿערבאָטהען האַבע; (ד) עס ווירדע דיר אַנגעצייגט, דוא פֿערנאָהמעסט עס, האַט טעסט שאַרפֿע אונטערזוכונג אַנגעשטעללט, אונד געפֿונע דען דאָס דיא זאָכע געוויס וואָהר, אונד אין ישראל דייע זער גרייל געשעהען זייא; (ה) זא זאָלסט דוא דען מאַן אָדער דיא פֿרויא, וועלכע דיעזע בעזע טהאַט בעגאַנגען האַבען, צום טהאַרע דיינער שטאַדט הינויס פֿיהרען, עס זייא מאַן אָדער פֿרויא, אונד זיא מיט שטיינען צו טאָדע ווערפֿען. (ו) אויף דיא אויסזאַגע צווייער אָדער דרייער צייגען זאָלל דער שטערבען, דער דען טאָד

צויתיי: (ד) והגדלך ושמעת ודרשת היטב והנה אמת נכון הדבר נעשתה התועבה הזאת בישראל: (ה) והוצאת את האיש ההוא או את האשה ההוא אשר עשו את הדבר הרע הזה אל שערך את האיש או את האשה וסקלתם באבנים ומתו: (ו) ער פיו שנים עדים או שלשה עדים

יומח

ווערפֿען. (ו) אויף דיא אויסזאַגע צווייער אָדער דרייער צייגען זאָלל דער שטערבען, דער דען טאָד

ר ש י

תרגום אונלוס

(ד) נכון. מכון העדות: (ה) והוצאת אל שערך את האיש ההוא וגו'. המתרגם אל שערך לתרע בית דינך טועה שכן שנינו אל שערך זה ער שעבד בו או אינו אלל ער שדון בו נאמר שערך למטה ונאמר שערך למעלה מה שערך האמור למעלה ער שעבד בו אף שערך האמור למטה ער שעבד בו. ותרגומו לקירוף: (ו) שנים עדים או שלשה. אט מחיימת עדות בשני' למה פרט לך בשלשה להקיש שלשה לשנים מה שנים עדות אחת אף שלשה עדות אחת ואין נעשים זוממין

פקדיח: (ד) ויתחיי לך ותשמע ותחבע יאות והא קושטא גיין פתקמא אתעבידה תועבתא הדא בישראל: (ה) ותפיק ית גברא ההוא או ית אתקא ההיא די עבדו ית פתקמא בישא הבין לתרע בית דינך (ס"א לקירוף) ית גברא או ית אתקא ותרגמינון באבניא וימותון: (ו) על מימר קרין סהדין או חלקא סהדין יתקטיל דחייב

ב א ו ר

מלת אשר מוסבה על העבודה וההשתחויה, ולא כויתיי, הוא כמו כויתיי שלא לעשות (פערבאָטהען), כי מזה בלשון הקודש יכלול הכווי ואזהרה, כמ"ס הרמב"ם בספר המכות (שרש ח'): (ה) אל שערך, המתרגם אל שערך לתרע בית דינך (כן הוא בתרגום אנקלוס שלפנינו), טועה, שכן שנינו אל שערך זה ער שעבד בו, או אינו אלל ער שדון בו? נאמר שערך למטה ונאמר שערך למעלה, מה ער האמור למעלה ער שעבד בו אף ער האמור למטה ער שעבד בו, ותרגומו לקירוף. (רש"י), וכן הוא בתרגום אשכנזי: את האיש או את האשה, לחזק כלומר שלא תחמול אם איש או אשה וסקלתם: וסקלתם, זה או זאת כמו באש ישרפו אותו ואתה, ובעבור שאמר והוגד לך בסתר, ושמעת הדבר בגלוי הולך לפרש אע"פ שהוגד לך ושמעת לא ומתו רק ע"פ שנים עדים. (הראב"ב): (ו) על פי שנים עדים או שלשה, שזמת המת על

ה מ ע מ ר

הוא יפלא מאוד אם מחלל השבת יזמת ולעצ"ל לא נעשה דבר אם נתפרש העונש בציניהם, זולת עתה כאשר חמו כל הדור ההוא יבאר העונש. ואם גם בניהם אשר קמו אזריהם גם כן נלמדו לבעל סעור, הן המה (העובדים) מתו במגפה לפני ה'.

ש פ ט י ם י ז

יומרת המת לא יומרת על פי
עד אחד: (ז) יד העדים תהיה
בו בראשנה להמיתו ויד כל
העם באחרונה ובערת הרע
מקרבך: פ

(ח) כי יפלא ממך דבר למשפט
בין דם ו לדם בין דין לדין
ובין נגע לנגע דברי ריבת
כשעריך

תרגום אשכנזי צ

טאד פֿערדיענעט, ניכט אבער
אויף דיא אויסזאגע איינעם
איינציגען צייגען. (ז) דיא
צייגען מיססען צו ערסט האנד
אן איהן לעגען, איהן אומצו
ברינגען, אונד זאדאן זאלל
דיא האנד דעם גאנצען פֿאל
קעם גאנצפאלגען. אויף זאל
כע ארט זאללסט דוא דען
כעזעוויכט אויס דיר וועגריי
מען. (ח) ווען דיר איין רעכטע
האנדעל צו שווער פֿיעלע
פֿאר געריכט, עם זייא
איינע זאכע דיא דאז לעבען,

אדער דאז אייגענטהום, אדער לייבליכע בעשעדיגונג בעטריפֿט, אדער זאנסט איינע
שטרייט

ר ש י

זומין עד שזומו כלס: (ח) כי יכלא
כל השלחה לשון הבדלה ופרישה שהדבר
נדבל ומכוסה ממך: בין דם לדם. בין
דם עמא לדם טהור: בין דין לדין.
בין דין זכאי לדין חייב: בין נגע לנגע.
בין נגע עמא לנגע טהור: דברי ריבות.
שיהו חכמי העיר חולקים בדבר זה מטמא
זה

תרגום אונקלוס

דחייב קטול לא יתקטיל על מימר סהיד
קד: (ז) ידא דסדדיא תהי ביה בקדמיא
למקטליה וידא דכל נפא בבחריא
ותפלי עביד רביש מבינה: (ח) ארי יתבסי
מנה פתגמא לדינא בין דם לדם בין דין
לדין ובין מכתש סגירו למכתש סגירו
פחגמי

ב א ו ר

פי שנים עדים כשאין שם יותר או על פי שלשה אם ימלאו שם שלשה, יאמר הכמוז כי כאשר
הוגד לך ושמעת תדרוש הדבר היטב על פי כל העדים הנמלאים שם, והנה אם שמענו שער
בפני שלשה נשלח בעבורם ויבואו לב"ד ויעידו כולם והוא הדין למאה כי בשמענו דברי כולם
יתברר האמת, ואם לא היו שם יותר, או שהלכו להם ואינם נמלאים די בשנים. (הרמב"ן):
(י) יד העדים, יד כל אחד מהעדים, וכן וימס לבב העם ורבים נן. (הראב"ע): בראשנה,
מירשחיו: (ח) כי יפלא, כתרגומו ארי יתבסי, וכן כתב רש"י, כל הפלחה לשון הבדלה ופרישה
שהדבר נדבל ומכוסה ממך: למשפט, דבר שהובא למשפט: בין דם לדם וגו', כפי פשוטו בין
דם

ה מ ע מ ר

(ח) כי יפלא, עתה שב אל דבר המשפט ואיכות הדיינים, וזוה שכל ישראל מחויבים לשמוע
לבית דין הגדול לכל אשר יורו. ולא היה מקום לזכור זה מקודם, כי כל זמן שהי' משה חי
כל דבר גדול יקריבו אליו ומי ימרה את פי האיש אשר רוח ה' דבר בו וכל דבריו מפי עליון ילאו.
ובין נגע לנגע, החכם המבאר אמר כי הרשב"ם ואונקלוס (וכן דעת רש"י) פירשו נגע לרעת
לפי שם נגע איננו נופל על מכה חזורה ופגע אשר יבה חיש את רעהו, וסיים ואין זה מוכרח,
ע"כ; ובוודאי אין הכרח לזה שכן טעמו נגע וקלון ימלא (משלי ו' ל"ב), ושם ידבר מנקמת

תרגום אשכנזי

ש פ ט י ס יז

בְּשַׁעֲרֵיהֶּ וּקְמַתְוֵעֲלִיתְאֵל־הַמָּקוֹם
אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיהָ בּוֹ:
(ט) וּבָאתְאֵל־הַכְּהֻנִּים הַלְוִיִּם
וְאֵל־הַשֹּׁפֵט אֲשֶׁר יִהְיֶה בַיָּמִים
הָהֵם וְדַרְשֶׁת וְהַגִּידוּ לָךְ אֶת
דְּבַר הַמְּשָׁפֵט: (י) וְעֲשִׂיתְ עַל־פִּי

שמררייטואכע, דיא אין דיינען
טהארען פארפאללען דירפ־
טע: זא זאלסט דוא דין
אויפמאכען, אונד אן דען
ארט הינויפגעהען, דען דער
עוויגע דין גאטט ערוועהלען
וויירד: (ט) דאזעלכסט צו
דען פריעסטערן אויס דעם
שטאממע לוי, אדער צו דעם
ריכטער קאממען, דער אלס
דאן זיין וויירד, אונד זיא פרא־

הדבר

גען, זא ווערדען זיא דיר זאגען, וואס רעכטענס אויט. (י) דוא מוסט אבער זא פער.

פאה

תרגום אונקלוס

ר ש י

פְּתַגְמֵי פְּלוּגַת דִּינָא בְּקִירוּךְ וְתַקוּם וְחַסְקָא
לְאַתְרָא דִּי יִתְרַעֵי יְיָ אֱלֹהֶךָ בֵּיהּ: (ט) וְחִתִּיתִּי
לְוַת בְּתוּלָא לְעֻזֵּי וְלוֹת דִּינָא דִּי יְהִי בַיָּמִין
הָאֵינוֹן וְתִתְּבַע וְיַחֲוֹן לָךְ יַת פְּתַגְמָא דְּדִינָא:
(י) וְתַעֲבִיד עַל מֵימַר פְּתַגְמָא דִּי יַחֲוֹן לָךְ

זה מטרה זה מחייב זה מזכה: וקמת
ועלית. מלמד שבית המקדש גבוה מכל
המקומות: (ט) הכהנים הלויים. הכהנים
שילאו משבת לוי: ואל השופט אשר יהיה
בימים ההם. ואפילו אינו כשאר שופטים
שהיו לפניו אתה לריך לשמוע לו אין לך
אלא שופט שנימך:

ימין

מן

ב א ו ר

דס לדס בענין רלויות (כלומר בין דס נקי לדס חייב), או דיני ממון (והוא בין דין לדין), או
פלע וחבורה (והוא בין נגע לנגע), כל דברי ריבות אשר יהיו בשערך, ודבר הכתוב בזהוה,
כי בעניני המשפטים יהיו המחלוקות יותר משאר ההוראות, אבל דיני הזקן שזה בכלם.
(הרמב"ן). וכן תרגם המתרגם האשכנזי. והרשב"ם כתב בין נגע לנגע, לרעת, וכוונתו שלא
מלינו לשון נגע כי אם שהוה מעלמו כמו נגע לרעת כי תהי' בלדס, או למעלה מן הטבע
כמו

ה ג ע מ ר

הבעל אשר יכהו ופלוע כמו שאמר בפסוק שאחריו כי קנאה חמת גבר ולא יחמול ביום
צקס וכן וינגעו יהושע וכל ישראל (יהושע ח' ע"ו) לדעת המפרשים (ולי דרך אחרת בפי'
הפסוק ההוא ע"ש בבאורי). כי יפלא, ברוב ספרים כתוב בת"א ארי יתפרש, והעיר
החכם בעל אזהב גר, שהעיקר ארי יתכסי שכן הביאו רש"י על פסוק לא נפלא את היא
ממך (להלן ל' י"א) ע"ש. אולם מסתבר לי שאין הפרש לדעת רש"י בין ארי יתפרש ובין
ארי יתכסי, כי לשניהם ענין אחד, והעד בשמות ח' י"ח, והפליתי ש"א ו' אפריש
ועליו פי' רש"י והפליתי, והפרשתי וכן והפלא ה' (להלן כ"ח נ"ט), וכן לא נפלא את
היא ממך, לא מונדלת ומופרשת היא ממך ע"כ. ושם תרגם אונקלוס ג"כ לא מפרש
היא ממך, וגם יתכן כי מעתיק מאוחר הגיה בפרש"י בפסוק לא נפלא וגו', ארי יתכסי,
ואין לורך לזה כי הכסוי היא ע"י הפרשה, ובספר ת"א להרמב"ן ה' כתוב ארי יתכסי,
באמרו בפסוק היפלא מה' דבר (בראשית י"ח י"ד), ואונקלוס תרגם היתכסי עשאו כלשון
כי יפלא ממך דבר. (ד"ה). (ט) הכהנים הלויים, כבר אמרתי בבאורי ליהושע (ג' ג'), כי
כל מקום שזכר הכהנים הלויים נוכל לפרש כמו שתרגם יונתן שם בחסרון וי' העטוף הכהנים
והלויים ע"ש. אשר יהיו בימים ההם, חז"ל אמרו אין לך אלא לשופט שנימך, יפתח בדורו
כשמואל!

הַדְּבַר אֲשֶׁר יִגִּידוּ לְךָ מִן־הַמָּקוֹם
 הַהוּא אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה וְשָׁמַרְתָּ
 לַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר יוֹרוּךְ: (יא) עַל־
 פִּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יוֹרוּךְ וְעַל־
 הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר יֹאמְרוּ לְךָ תַעֲשֶׂה
 לֹא תַסְוֹר מִן־הַדְּבַר אֲשֶׁר יִגִּידוּ
 לְךָ יָמִין וּשְׂמָאל: (יב) וְהָאִישׁ
 אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה בַדָּוָן לְבַלְתִּי שָׁמַע
 אֶל־הַכֹּהֵן הַעֹמֵד לְשַׁרְתֵּן שֵׁם אֶת־
 יְהוָה

פֶּאָהֲרֵעֵן, וויא מֶאֶן אֵן דַּעַם
 אָרְטֵע, דַּעַן דַּעַר עווינע ער־
 וועהלען ווירד, דַּעַן אויסשפּרוך
 טהוט; אונד זאָרגפֿעלטיג בע־
 אַבאַכטען, וואָס מֶאֶן דִּיך
 דאַועלכסט לעהרען ווירד.
 (יא) נאָך דַּעַר לעהרע, דיא
 מֶאֶן דִּיר געבען, אונד נאָך
 דַּעַם רעכטע, דאַז מֶאֶן דִּיר
 אַנצייגען ווירד, זאָללסט דוא
 האַנדעלן, אונד פֿאַן דַּעַם,
 זאָ מֶאֶן דִּיר זאָגען ווירד, ווע־
 דַּעַר רעכטס נאָך לינקס אַב־
 ווייכען. (יב) ווער אַבער אויס
 פֿרעפֿעל דַּעַם פֿרעיסטער,
 דַּעַר

תרגום אונקלוס

מִן אֶתְרָא הַהוּא דִּי יַחְרַעֵי יִי וְחַפְרָא לְמַעְבַּד
 כְּכֹל דִּי יִלְפֹנְךָ: (יא) עַל מִימְרָא אֹרְיָחָא
 דִּי יִלְפֹנְךָ וְעַל דִּינָא דִּי יִמְרוּן לְךָ תַעֲבִיד לֹא
 תַסְמִי מִן פְּחֻמָּא דִּי יַחֲוִין לְךָ יִמְיָנָא
 וּשְׂמָאלָא: (יב) וְגַבְרָא דִּי יַעֲבִיד בְּרִשְׁעָא בְּדִיל וְלֹא לְקַבְּלָא מִן כְּהֵנָּא דְקֹאִים לְשִׁמְשָׁא

ר ש י

(יא) ימין ושמאל. אפילו אומר לך על
 ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין
 וכל שכן שאומר לך על ימין ימין ועל
 שמאל שמאל:

וכל

חמון

ב א ו ר

כמו וינגע ה' את פרעה נגעים גדולים (בראשית י"ב ט"ז), וכן ת"א בין מכתם סגירו וכו',
 ואין זה מוכרח: (י) מן המקום שהוא אשר יבחר, לפי שהוא מקום הנבחר, עיר ממלכת
 גברת, לכן הכהנים והשופטים היושבים בה ולהם שבת המשרה, הם יודעים מה יעשה ישראל,
 והם יורוך על פי האמת ולא יפלא מהם דבר אף שהוא מופלא ממך: (יא) לא חסור וגו' ימין
 ושמאל, לשון ספרי אפילו מראין צעיניך על הימין שהוא שמאל, ועל השמאל שהוא ימין, שמע
 להם, וזהו כענין ר"י עם ר"ג כי"ה שאל להיות בחשבונו. והטורק במלכה הזאת גדול מאוד,
 כי התורה נתנה לנו בכתב, וידוע שלא ישתוו הדעות בכל הדברים הנולדים, והנה
 ירבו המחלוקות אם בפי' הכתובים או בדמיון דבר לדבר, ותעשה התורה כמה תורות, לכך
 חזק הכתוב את הדין, שנשמע לב"ד הגדול העומד לפני ה' במקום אשר יבחר, בכל מה
 שיאמרו לנו, ונעשה את המעשים על פיהם ככל אשר יורונו, ואף אם ידמו צעינינו כטועים,
 אין ראוי לכל אחד מאתנו לעשות ע"פי אומד דעתו, כי יהי' בזה חרבן הדת וחלוק לב העם
 והפסד

ה מ ע מ ר

כשמואל בדורו, ויראה לי הכוונה שאפילו אם יזכרו איזהו אנשים, שכבר בימים שעברו נחק
 משפט כזה מב"ד הגדול בהיפך ממה ששפטו הב"ד עתה, אנו אין לנו כ"א לשמוע לב"ד שבימינו,
 ואף שב"ד הראשון היה גדול בחכמה, וכמו שאמרו ז"ל אפילו יאמרו על ימין שמאל ועל שמאל
 ימין כי בזה יהיה תיקון הקב"ן, כמו שהאריך בזה בטוב טעם ודעת רבינו אהרן הלוי בספר
 המזות שלו.

דער דאוועלכסט דעם עוויגען
דיינעם גאטטעס דיענסט פֿערֿ
וואַלטעט, אָדער דעם ריֿ
טער ניכט געהאַרען ווירד,
דערזעלבע זאלל דעם טאָדעס
זיין, דוא נוסט דען בעזעֿ
וויכט אויס ישראל וועגשאַפֿֿ
פֿען; (יג) דאָס עם דיא גאַנֿ
צע נאַציאָן ערפֿאַהרע, זיך
פֿירֿטע אונד, ניכט מעהר
פֿרעפֿעלמיטהיג דאָנדלע.
(יד) ווען דוא אין דאָז לאַנד
קאַממסט, דאָז דער עוויגע
דיין גאָטט דיר איינניכט,
דוא ניממסט עם איין, האַסט

יהוה אלהיה או אל השפט ומת
האשה הוא ובקרת הרע מישרא:
(יג) וכל העם ישמעו ויראו ולא
יזידון עוד: ס שני (יד) כי
תבא אל הארץ אשר יהוה
אלהיה נתן לך וירשתה וישבתה
בה ואמרת אשימה עלי מלך
ככל הגוים אשר סביבתי:
(טו) שום תשים עליך מלך אשר

יבחר
עם אין בעזיטן, אונד שפריכסט, אך ווילל איינען קעניג איבער מיך זעטצען, וויא זאללע פֿעלֿ
קער אום מיך הער טהון; (טו) זאָ קאַננסט דוא איינען קעניג איבער דיך זעטצען,
וועלֿ

ר ש י

תרגום אונקלוס

(יג) וכל העם ישמעו. מכאן שממיתוים
לו עד הרו' וממיתין אותו ברגל:
לא

תמן קדם יי אלהך או לות הינא ויתקטיל
גברא ההוא ותפלי עביד רביש מישראל:
(יג) וכל עמא ישמעון וידחלון ולא ירשעון

עוד: (יד) אחרי תיעול לארעה די יי אלהך יהיב לך ותרתה ותחיב
בה ותימר אימני עלי מלכא בכל עממיא די בסחרני: (טו) מנאה תמני עלך
מלכא

ב א ו ר

והפסד האומה בכללה: (יב) ומח האיש ההוא, על פי הדין, ובית' דין ימיתוהו, זהשעם
וכל ישראל ישמעו ויראו. (הראש"ע): (יד) ככל הגוים אשר סביבתי, אין עבודת המלך
וממשלתו טובה לאומה, אלא שתקנא ככל הגוים אשר סביבותיך: (טו) שום חשים, ה"ל אמרו
שלא מלות נכשוו ישראל בכניסתן לארץ, ואחת מהן להעמיד עליהם מלך, וכן אמרו בספרי,
שום תשים עליך מלך, מלות עשה. והנראה שהמלוכה ההיא על הנובאים והזקנים זהשופטים
אשר ישפטו את ישראל, שחרי ירושה והישיבה בארץ, כאשר יראו שהמון ישראל יתפכו במלך,
וידמה להם כהגלגלה וטובה גדולה לחזות מלך ביסיו ויקרו, הרודה בעם כאות נפשו, כאשר
הם רואים ככל הגוים אשר סביבותיהם, שלא יעבכו עוד על ידם, ולא ילחזו את העם תחת

ה מ ע ר

(טו) שום חשים, אחרי אשר הזכיר הממשלה העליונה שתי' לב"ד הגדול בכל דברי ריבות
לשטוש על פי חקי התורה, לזה עתה למנות עליהם מלך (וכדעת חז"ל שהוא מלות עשה),
זהוה האיש אשר ילא ואשר יבוא לפניהם הוא ייעד עת המלחמה ועת שלום, וינהג את העם
בנמוסי וחקי המדינות ככל הדברים שאינם מדיני התורה, ולכן הזכיר מקודם ממשלת ב"ד
הגדול להורות כי כל המשפטים שבין אדם לחבירו (וכן דיני איסור והיתר עומאה וטהרה)
ישפטו

יבחר יהוה אלהיו בן מקרב
אחיה תשים עליה מלך לא תוכל
לתת עליה איש נכרי אשר לא
אחיה הוא: (טז) רק לא ירבה
לו סוסים ולא ישיב את העם

מצרימה

ועל כן דער עויגע דיין גאטט
אלסראן ערוועהלען ווירד:
דוא מוסט אפער איינען פאן
דיינען ברידערן צום קעניגע
ערוועהלען, אונד דארפסט
קיינען אויסלענדער דער ניכט
דיין ברודער איזט איבער דיך
זעצטען. (טז) יעדאך זאלל ער
ניכט צו פיעל פפערדע האל-
טען, אונד ניכט דאן פאלק
ווען

ר ש י

תרגום אונקלוס

(טז) לא ירבה לו סוסים. אלא כני
מרכתו. אלא ישיב את העם מצרימה
שהסוסים באים משם כמו שאמר בשלמה
ותעל ותלח מרכבה ממרים בשא מאות
בסף וסוסות בממשים ומאה (מלכים א' י'):
ולא

מלכא די יחרעי יי אלהיך פיה במו
אחיה תמגי עלך מלכא לית לך רשו
למנאה עלך גבר גוכראה די לא אחוה הוא:
(טז) לחוד לא יסגי ליה סוסון ולא יתיב

יח

ב א ו ר

די שלטון בלתי רצוי להם, כי אם יבא להם תאות וישימו עליהם מלך, כי כן משפט ההמון
כאשר ישים על לב לחפש דבר בעיניו המדינים, לא ינוח ולא ישקוט אף לא ילליח טרם נסי
תאותו. וכן הי' בימי שמואל הנביא, כאשר אצלו להם מלך, הרע להנביא ההוא והתפלל אל
ה', וה' אמר לו לא אותך מאסו כי אותי מאסו ממלך עליהם (שמואל א' ח' ז'), ואעפ"כ אמר
לו שמע בקולם והמלכת עליהם מלך. והו הנראה לפי פשוטו, בבאור דעת רז"ל בזה, שהעמדת
מלך מלות עשה, אף שאצלתו למרי יחשב: אשר יבחר ה' אלהיך בו, על פי נביא או אורייס
ותומים. א"כ מה טעם לא תוכל לתת עליך איש נכרי והאם לא יבחר בנכרי? ודעתי בדרך
הפשוט בטעם אשר יבחר, שכל מולך על עמים מאת אלהים הוא לו, בענין שחוב די שליט
עלמה במלכות אכא ולמאן דיבא יתננה, וכן אמרו אפילו ריש גרותנא מן שמים מוקמא ליה,
יאמר שם תשים עליך מלך כל אשר יהיה נגור מן השמים שימלך, ואם הוא מקטני שבטי ישראל
ומשפחתו הבעירה, אבל איש נכרי לא תמלך עליך לעולם, וכן על דרך הפשוט המקום אשר
יבחר ה' אלהיך בו, כל שיבנו שם בית המקדש לה' כי הכל מרצון השם. (הרמב"ן): לא הוכל,
איך רשאי, וכן ת"א לית לך רשו. ויתכן שהוא כמשמעו, שאין להם יכולת, אף אם יבחרו
בנכרי, אין לו משפט המלוכה: (טז) רק לא ירבה לו סוסים, למרכתו, למען לא ירום לבבו
מאחיו, וכן למלחמה שלא יבטח על רכבו ועל פרשיו, וירבה במלחמות לאין תוקד: ולא ישיב
אח

ה מ ע ר

ישפטו הם והמלך אך יהי עיניו פקוחות על תיקון הכללי, ואך הדברים הנוגעים לקיבוצן
האומה על פיו יהיו, אולם כמשפטי החזרה אין לו יתר שאת מאחד העם, ואף הוא נכנע
בזה תחת יד הכהנים והשופטים לעשות ככל אשר יורוהו. ועל פי הדברים האלה יתבאר לך
במה חטאו ישראל בימי שמואל כאשר אצלו להם מלך, כי שם (ש"א ח' ה') נאמר ויאמרו אליו
הנה נא זקנת ובניך לא הלכו בדרכיך עתה שימה לנו מלך לשפטנו ככל הגוים, הרי מוכח
שקצו מלך שיטפוט גם בין איש לרעהו (כי לזה אמרו בניך לא הלכו בדרכיך והמה לקחו שחד
ויטו משפט כנזכר שם), וכאות נפשו ישים לפנייהם משפטים וחקים ככל הישר בעיניו, מבלי
פנות אל תורת ה', ויגור אומר ויקס לו ובל אשר יחפון יעשה, ואין מכלים דבר. ולכוונה
הזאת אמרו לשפטנו ככל הגוים חה בודאי עון פלילי כי אין למלך דבר כמשפטי ה', ולכ
אמר ה' לשמואל (שם ז'), לא אותך מאסו כי אותי. (טז) לא ירבה לו סוסים, בבאורי לט
יהושע

מצרימה למען הרבות סוס
ויהיה אמר לכם לא תספון לשוב
בדרך הזה עוד: (יז) ולא ירבה
לו נשים ולא יסור לבבו וכסף
וזהב לא ירבה לו מאד: (יח) והיה

כשבהו

גלייען זאלל ער ניכט איבערמעסיג וילכער אונד גאלד זאטמעלן. (יח) זוען ער אויף דעם

טהרא

ר ש י

תרגום אונקלוס

יח עמא למצרים בדיל לאסגאח סוסון
וין אמר לכון לא תוספון למתוב באורחא
הדין עוד: (יז) ולא יסגי ליה נשין ולא
יפעי לביה וכסף וזהבא לא יסגי ליה

לחדא

(יז) ולא ירבה לו נשים. אלא י"ח שמנינו
שהיו לו לדוד שש נשים ונאמר לו ואם
מעט ואסיפה לך כהנה וכהנה (שמואל
ב' י"ג): וכסף וזהב לא ירבה לו מאד -
אלא כדי ליתן לאכסניא: (יח) והיה
כשבתו

ב א ו ר

אח העם מצרימה למען הרבות סוס, וזה לא תעשה בפני עלמה, ויש בה מן הסנה למה
שקדם, כי בימים ההם היו מוליאים הסוסים ממלרים, והעד דברי שלמה ותלמי מרכבה ממלרים;
והנה ילטרך למען הרבות סוסיו שיחטיף העם לשוב אל מלרים, וזה דבר ברור כי השם גאלס
משם ובאזכר יחלו השם. (הראב"ע): לא חספון, מלמה היתה ולא נכתבה, ויש אומרים
מטעם לא תוסיפון לראותם עוד עד עולם, וזאת דרך אחרת. (הראב"ע): (יז) ולא יסור
לבבו, כי ילך אחרי תאוותיו: וכסף וזהב לא ירבה לו מאד, שרבו כסף וזהב המופלג לא
די שאינו מרבה ומחזק הללחת האומה, אלא שהוא מויק לה, כי כאשר ירבה הכסף וזהב,
כן תרבו חמדת התענוגים, הבנינים הגדולים הפרדסים שדים ושדות; וברבות התענוגים
ירפו הכחות וידיים תעללנה, ואין כאן מקומו להראות הנוק המופלג שיגיע מזה אל המדות,
שהם עמודי ההלכה הכללית ויסודי אורח האומה, וננוע היסוד יסול כל הבנין: (יח) והיה
כשבתו

ה מ ע מ ר

יהושע (י"א ו'), נתתי עוד טעם אחר הנכון לדעתי במלמה הזאת ע"ש, ואין בזה עלי אשמה
כי חפשתי למכור עוד סנה מלבד הכתובה בה, כי הלא גם במעשי אנוש ותחבולתיו ישובח האיש
אשר באמצעי אחד ישיג תכלית שונות ואף כי במלות הבורא יתברך אשר אין קלה לחכמתו.
וכבר קדמני בזה רבינו אהרן הלוי שאמר כי גם בעבור שלא יתגאה נאסר לו רבוי הסוסים
עיין בדבריו. וה' אמר לכם, כתב הראב"ע מלמה היתה ולא נכתבה ויש אומרים מטעם ולא
תוסיפון לראותם עוד עד עולם, וזאת דרך אחרת ע"כ. וגם הר"א הלוי אמר וז"ל ואף על
פי שמן הנגלה בו נראה שיהי' ספור, בזה הקבלה שהוא מניעה עכ"ל. ובאמת כי לפי הפשוט
אחשוב שמה שנאמר כאן וה' אמר לכם, וכן לקמן (כ"ח ס"ח), אשר אמרתי לך לא תוסיף
עוד לראותה, אין זה כוונת אף הכתובה וכן משמע הלשון אמר לכם אמרתי לך כי הבטיח אותם
שלא יהיו לריכים לשוב למלרים, לפי שיהי' זאת להם למרפא אם יוסיפון לגור בארץ אשר שם
היו אבותם עבדים, שכבר בזה הקבלה שהכוונה אף לקבוע דירתו שם (עיין בספר החינוך),
ובזה יולדק מה שבא בקללות (שם) והשיבך ה' מלכים וגו' שאם יהי' זאת אזכרה אף יענישם ה'
בזה שיהיו מוכרחים לעבור פי ה', (ועיין מה שכתבנו לעיל ד' כ"ח), על פסוק ועבדתם
שם אלהים אחרים מעשה ידי אדם.

כְּשִׁבְתוֹ עַל כַּסֵּא מַמְלַכְתּוֹ וְכָתַב
 לוֹ אֶת־מִשְׁנֵה הַתּוֹרָה הַזֹּאת
 עַל־סֵפֶר מַלְפָּנַי הַכְּהֻנִּים הַלְוִיִּם:
 (יט) וְהִיְתָה עִמּוֹ וְקָרָא בּוֹ כָּל־יְמֵי
 חַיָּיו לְמַעַן יִלְמַד לִירְאָה אֶת־
 יְהוָה אֱלֹהָיו לְשָׁמֵר אֶת־כָּל־
 דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת וְאֶת־הַחֻקִּים
 הָאֵלֶּה לַעֲשׂוֹתָם: (כ) לְבַלְתִּי רוּם־
 לְבַבּוֹ מֵאֲחָיו וּלְבַלְתִּי סוּר מִן־
 הַמִּצְוֹה יְמִין וּשְׂמֹאל לְמַעַן יֵאָרֶיךָ

מֵהָרָאנֶע זִיטצט זאָלל ער זיך
 פֿאַן דיעזער לעהרע איינע אַב־
 שריפֿט אין איינעם בוכע פֿער־
 פֿערטיגען, אויס דעמיעניגען,
 וועלכעס בייא דען פֿריעסטערן
 אויס דעם שטאַממע לוי אויפֿ־
 בעוואָהרעט ווירד, (יט) דיִע־
 זע זאָלל ער בייא זיך האַבען
 אונד־ לעבענסלאַנג דאַרין לע־
 זען; דאַמיט ער לערנע דען עווי־
 גען זיינען גאַטט פֿירֿטען, אום
 אַללע וואָרטע דיעזער לעה־
 רע אונד דיִעזע געזעטצע גע־
 נויה צו בעאַבאַטען; (כ) דאַס
 זיין הערץ זיך ניכט ערהעבע
 איבער זיינע ברידער, אונד
 דאַס ער ניכט אַבווייכע פֿאַן

דעם געבאָטהע צור רעכטען אָדער צור לינקען,
 ימים

תרגום אונקלוס

ר ש י

לְהִדָּא: (יח) וַיְהִי כַמִּיתֻבִּיהַ עַל
 מַלְכוּתֵיהּ וַיִּכְתּוֹב לִיהַ ית פֿרשֿגן אורֿתא
 הָדָא עַל סֵפֶרָא מִן קִדְם פֿהגִיָּא לְיוֹאֵי:
 (יט) וַתְּהִי עִמֶיהּ וַיְהִי קְרִילֵ בִיהַ כָּל יוֹמֵי חַיָּוֵיהַ
 בְּדִיל דְּלִלֵף לְמִדְחַל קִדְם יי אֱלֹהֵיהַ לְמַטֵּר
 ית כָּל פֿהגִיָּא אורֿתא הָדָא וַיִּת קִימֵא הָאֵלִין
 לְמַעַבְדָּהוֹן: (כ) בְּדִיל דְּלֵא יָרוּם לְבִיהַ
 מֵאֲחָוֵיהַ וּבְדִיל דְּלֵא יִסְטֵי מִן תַּפְקִידָתָא
 יִמִּינָא וּשְׂמֹאלָא בְּדִיל דְּיִנְרֵךְ יוֹמִין
 עַל

כשבתו . אס עשה כן כדי הוא שתתקיים
 מלכותו: אס משנה התורה . שתי ספרי
 תורות אסת שהיא מונחת בבית גמזיו ואסת
 שנכנסת ויולאת עמו . ואונקלוס תרגם
 פֿרשֿגן פֿתר משנה לשון שגון ודבור:
 (יט) דברי התורה . כמשמעו: (כ) לבלתי
 סור מן המלוכה . אפילו מלוכה קלה של
 נביא: למען יאריך ימים . מכלל הן אסת
 שומע לאו וכן מלינו בשאול שאמר לו שמואל
 שבעת ימים תוחיל עד בואי אליך להעלות
 עולה (שמואל א' י') וכתיב ויוחל שבעת
 ימים (סס"ג) ולא שמר הבעתו לשמור כל
 היום ולא הספיק להעלות העולה עד ששם
 שמואל

ב א ו ר

כשבתו , בתחלת מלכותו: אס משנה התורה, נסחה שנית . (הראב"ע), וכן הוא בתרגום
 אשכנזי, ורז"ל אמרו (סנהדרין כ"א), שתי ספרי תורות, אסת מונחת בבית גמזיו ואסת
 שנכנסת ויולאת עמו, וא"כ משנה כפל כמו לחס משנה . ואונקלוס תרגם פֿרשֿגן מלשון שגון
 ודבור: מלפני הכהנים הלויים, מאסתו ספר שהוא לפני או ציד הכהנים והלויים יכתוב המלך
 לו משנה התורה, וכן תרגם המתרגם האשכנזי, כי זהו מכת מ"ס מלפני, כמו מעל ספר
 אשר לפני: (יט) והיחה עמו, התורה: וקרא בו, מוסב על ספר: כל ימי חייו, כשיפנה
 מעסקיו כמו והגית בו יומם ולילה: (כ) לבלתי רוּם לבבו, מוסב על כל אזהרות האמורות
 למעלה, כי רבו הסוסים והגשים וכסף וזהב יוליד התנשאות ורוממות כמו שארנו למעלה.
 ואמר הרמב"ן ז"ל נרמז כאן בתורה אסור הגאווה, כי הכתוב ימנע המלך מגאות ורוממות הלבו
 על

ימים על ממלכתו הוא ובניו
 בקרב ישראל: * ם יח (א) לא-
 יהיה לכהנים הלויים כל-שבת
 לוי חלק ונחלה עם ישראל אשי
 יהוה ונחלתו יאכלון: (ב) ונחלה
 לא יהיה לוי בקרב אחיו יהוה

לאנגע יצהרע ביאי דער רע-
 גיערונג בלייבען מעגען אין
 ישראל.
 יח (א) דיא פרועסטער אויס
 דעם שטאממע לוי אונד
 דער גאנצע שטאם לוי זאלל
 קיינען טהייל אונד קיין ערבע
 אונטער ישראל בעקאממען;
 זאלן אפפערן דעם עוויגען
 אונד זיינעם ערבטהיילע זאל.
 לען זיא אונטערהאלט הא-
 בען. (ב) אייגענטהום זאלל ער
 אונטער זיינען ברידערן ניכט בעוויטצען;
 דער עווי-
 גע

חרגום אונקלוס

ר ש י י

על מלכותיה הוא ובנותי בגו ישראל:
 יח (א) לא יהי לכהניא ליואי כל שבטא
 דלוי חולק ואחסנא עם ישראל
 קרבניא דיני ואחסנתיא ייכלון: (ב) ואחסנא
 לא יהי ליה בגו אחוהי מתנן די יתב ליה

שמואל ואמר לו נסכלת לא שמרת וגומי
 ועתה ממלכתך לא תקום הא למדת
 שבשביל מזה קלה של יביא נענש: הוא
 ובניו. מגיד שאם בנו הגון למלכות הוא
 קודם לכל אדם:

יח (א) כל שבט לוי. בין תמימין בין
 בעלי מומין: חלק. בבזה: ונחלה.
 בארץ: אשי ה'. קדשי המקדש: ונחלתו.
 אלו קדשי הגבול תרומות ומעשרו: אבל

נחלה גמורה לא יהיה לו בקרב אחיו ובספרי דרשו ונחלה לא יהיה לו זו נחלת שאר: (ב) בקרב
 אחיו. זו נחלת חמשה ואיני יודע מה היא ונראה לי שארן כנען שמעבר הירדן ואילך נקראת ארץ
 חמשה עממין ושל סיחון ועוג שני עממין אמורי וכנעני ונחלת שאר לרבות קני וקניזי וקדמוני
 וכן דרשו בספרות מתנות שנאמרו לאהרן על כן לא היה ללוי וגו' להזכיר על קני וקניזי וקדמוני:
 שוב נמלא בדברי רבי קלונימוס הכיגרסינן בספרי: ונחלה לא יהיה לו. אלו נחלת חמשה. בקרב
 אחיו

ב א ו ר

על אחיו, וכ"ש האחרים שאינם ראויים לכך, כי בראוי להתרומם ולהתגדל זהירונו להיות לבנו
 שכל ככל אחיו הקטנים ממנו, כי הגאווה מדה מגונה ונמאסת אצל האלהים אפילו במלך
 כמ"ש תועבת ה' כל גבה לב: ולבלתי סור, שב על וקרא בו למען ילמד:
 יח (א) חלק, בבזה, במה שאלו ישראל נהננסם לארץ, ובמה שישללו אחרי כן: ונחלה,
 בארץ (ספרי): אשי ה' ונחלתו, אשי ה' קדשי מקדש, ונחלתו אלו קדשי הגבול,
 תרומות

ה מ ע ר

יח (א) וזה יהי משפט הכהנים, אחרי שזכר ממעלת האופטים ומשפט המלך, ידבר עתה
 ממשפט הכהנים; כי ביד שלשה אלה האופטים, ומלך, ומשרתי האל, היה ממעלת
 האומה. והנה בחלוק שלשה המדרגות בראשי העם גדר בעד המלך ואם לו גבול וחק שלא לשבט
 שפוט בדתו התורה כלל אם לא על פי הסנהדרין כאשר בארנו, וגם לא לשלוח ידו לקחת גם
 כתר כהונה כמו שעשה עזריה, כי בימים הקדמונים החזוקו כל מלכי ארץ להיות גם כהנים
 כמו שמלינו בירבעם שהקשיר על המזבח, למען ישלטו גם בנפשות העם כאשר ישאלו בנוספ.
 חלק ונחלה, חלק בבזה ונחלה בארץ (ספרי), וזה נכון לפי המשפט כי הלויים לא ילאו בלבא.
 וזה